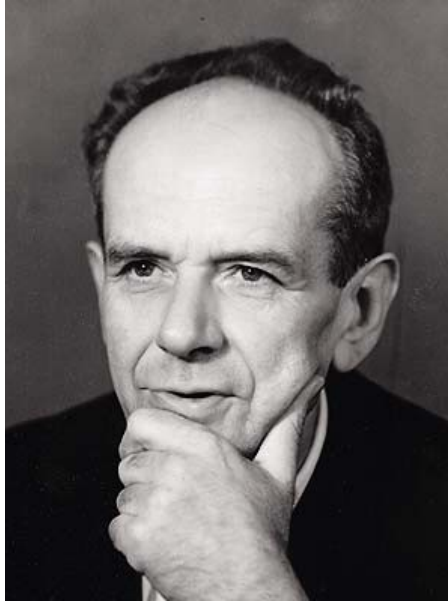

WYPISANE

Lista sztuk teatralnych, których akcja koncentruje się wokół przypadkowego spotkania grupy ludzi w pociągu albo w poczekalni, jest całkiem pokaźna. Wystarczy wspomnieć *Wizytę starszej pani* Friedricha Dürrenmatta, w której komitet powitalny oczekuje na dworcu potencjalnej wybawicielki miasteczka; radiową jednoaktówkę Davida Mameta *Prairie du Chien*, gdzie mrocznym anegdotom i karcianej rozgrywce akompaniuje stukot pociągu; *Krótką historię hiszpańskiej kolei* Joana Yago, czyli brawurową opowieść o rodzinie królewskiej i korzeniach hiszpańskiego kapitalizmu, albo *Czułość* Maliny Prześlugi, usytuowaną w wagonie klasy drugiej, w którym współpasażerowie mówią to, co zwykle się tylko myśli. We wrześniu 2023 na tej liście znalazła się również *Przeziadka*. Taki tytuł nosi sztuka napisana przez Jarosława Jakubowskiego dzięki programowi stypendialnemu Dramatopisanie 2023. Jest dedykowana pamięci profesora Antoniego Kępińskiego, uznanego psychiatry i humanisty. Rzec dzieje się na dworcu kolejowym, gdzie czeka na pociąg grupa nieznanym. Choć mają imiona i biografie, są to postacie archetypiczne: matka, ojciec, nauczycielka, ksiądz, naukowiec, aktywistka, outsiderka, samobójca. W ich rozmowę wpisał Jakubowski problemy z tożsamością. W XXI wieku świadomość siebie przestała być czymś oczywistym i racjonalnym – stała się fakultatywna i momentalna. *Nie ma płci / nie ma narodowości / nie ma ojca i matki / nie ma ziemi i krwi / nie ma religii / nie ma dobra / nie ma zła / wypisałam się* – oto deklaracja Dimissy, która w spisie osób figuruje jako „Jacek/Joanna/Dimissa – młodociany/a samobójca/samobójczyni, lat 17”. Potrójna osobowość jest wyrazem trzech okresów życia bohatera – urodzonego jako chłopiec, idealizującego Joannę d’Arc i w końcu występującego jako transpłciowa gwiazda kabaretu w zbiorowym omamie bohaterów *Przeziadki*. Przywołując postać z zaświatów, Jakubowski pyta, czym są zamienniki życia, nowe tożsamości, alternatywne warianty siebie? Podejmuje temat żywo dyskutowany we współczesnej debacie publicznej, lecz stara się nie faworyzować ani kategorii tradycyjnych, ani ponowoczesnych. Ani normy, ani bycia poza normą. Lektura dramatu pozwala dostrzec, jak bardzo zmienił się świat w ciągu ostatniego wieku. Możemy dziś wypisać się ze wspólnoty religijnej, przyjąć obywatelstwo dowolnego kraju, rubrykę „płeć” pozostawić pustą. Posiadanie przekonań także nie jest obowiązkowe. Stąd pojedynek katolika i ateisty z powieści *Kula i krzyż* Gilberta Keitha Chestertona wydaje się być już nieaktualny i abstrakcyjny, jak sugerują rozmowy pasażerów z *Przeziadki*. Brak granic wszelkiego typu ma również ciemne strony – pociąga za sobą brak stałości i poczucia przynależności, które zajmują istotne miejsce w piramidzie potrzeb. Użyte przeze mnie w tytule hasła słowo „wypisane” jest synonimem wypalenia człowieka, ale również wykreślenia się na własne życzenie z dowolnego rejestru (także życiowego) i zużycia słów. Oddaje ten stan warstwa leksykalna dramatu, w której pojawiają się modne wyrażenia i klisze, a obok nich cytaty z klasyki i teksty muzycznych szlagierów, które w zwyczajnej wymianie zdań brzmią banalnie.

Antoni Kępiński (1918-1972)

Profesor, jak została nazwana postać wzorowana na Antonim Kępińskim, zjawia się dopiero w trzecim akcie. Podobnie jak Dimissa, mieszka przy Ulicy Cieni. Prowadzi swoistą terapię grupową, pragnąc dowiedzieć się czegoś więcej o ludziach zebranych w poczekalni. Zadaje im pytania, proponuje, by nazywali swoje uczucia, uzależnienia, lęki. Aby wybaczyli sobie swoją niedoskonałość i nie poddawali się rozpacz. Jako osoba, która przeszła przez śmierć, stara się im uświadomić, że każdy ma swoje powołanie i nie warto „się wypisywać” – rezygnować z życia za życia: *Zaprawdę powiadam wam / strzeżcie się śmierci za życia / miejcie zawsze pracę do wykonania / róbcie plany / snujcie marzenia / i nie zważajcie że śmierć się z nich śmieje / wykrwawiajcie się i radujcie / bo użyźniacie glebę dla następnych pokoleń.*

Kamila Łapicka

Źródła:

Magdalena Dyras, *Recenzja książki „Ponowoczesność a tożsamość”, red. Barbara Czapik, Katowice 1998*, „Bohemistyka” nr 1/2001.

Jarosław Jakubowski, *Przesiadka*, <https://www.institut-teatralny.pl/dzialalnosc/projekty-i-programy/dramatopisanie/dramatopisanie-iv-edycja/>, 24.10.2023.

Zdjęcie Antoniego Kępińskiego: Wikimedia Commons, https://pl.wikipedia.org/wiki/Antoni_K%C4%99pi%C5%84ski#/media/Plik:Antoni_Kepinski.jpg, 26.10.2023.